

Remissyttrande avseende ”Förslag till en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige” Ds 2019:4

Byrån mot diskriminering i Östergötland (Byrån) är en ideell organisation som arbetar för mänskliga rättigheter och mot diskriminering. Byrån arbetar bland annat med att kostnadsfritt utreda anmälningar där individer upplever diskriminering. I Byråns arbete tillämpas främst Diskrimineringslagen (2008:567) som skyddar mot diskriminering som har samband med kön, etnicitet, sexuell läggning, funktionsnedsättning, könsidentitet och könsuttryck, ålder och religion eller annan trosuppfattning. Byrån arbetar i första hand på lokal och regional nivå och är utöver fackförbunden och Diskrimineringsombudsmannen en av tre aktörer som har rätt att företräda individer i diskrimineringsmål i domstol. Byrån utreder i genomsnitt drygt 100 ärenden per år. Ett antal av de ärenden som anmäls är inte diskriminering men likväl allvarliga inskränkningar av individers rättigheter. Byrån saknar möjligheter att driva sådana ärenden då man varken har uppdraget eller finansiering för det. Anti-diskrimineringsbyråerna utgör för många en sista chans att få hjälp om de inte själva kan betala för rättsliga ombud och ta risken för eventuella rättegångskostnader – något mycket få individer har möjlighet till.

Möjligheten att ta upp enskilda klagomål

Mot bakgrund av bl.a. det ovanstående är Byrån kritisk över lagda förslag. Vi kan konstatera att FN såväl som Europarådet inom ramen för olika kommittéer och organ förväntat sig att Sverige ska etablera en MR-institution i enlighet med parisprinciperna¹ som kan verka för att de brister som återstår i landet för ett effektivt skydd för mänskliga rättigheter. Sverige brister inte i avseendet att det fattas myndigheter med ett främjandeuppdrag vad gäller mänskliga rättigheter. Däremot saknar landet ännu ett effektivt skydd för att mänskliga rättigheter inte kränks.

För byrån framstår utredarens förslag inte vara inkonsekvent med de rekommendationer den kritik Sverige fått i avsaknad av en reell MR-institution men också i avsaknad av ett reellt skydd för mänskliga rättigheter². Utredningen har konstaterat att man anser att den föreslagna MR-institutionen uppfyller parisprinciperna samt ligger i linje med andra länders nationella MR-institutioner. Byrån anser inte att analysen är tillräcklig då den inte i tillräcklig mån beaktar konsekvenserna av skiftande rättssystem, annan tradition av normharmonisering (transformering kontra inkorporering) och inte heller beaktar relevanta skillnader i hur rättsväsendet är uppbyggt. En sådan analys skulle mycket väl kunna landa i att Sverige, i jämförelse med andra länder – eller till skillnad från andra länder, bör inrätta en institution med en klagomålsfunktion i någon form.

Att utredningen saknat mandat att utreda och bereda förslag om hur den tilltänkta MR-institutionen kan ta emot klagomål kan förstås inte belastas utredaren. Men det är inte desto mindre en ofullständig utredning. FN har efterfrågat ett effektivt skydd för mänskliga rättigheter i Sverige och

¹ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/087/83/PDF/G1608783.pdf?OpenElement> punkt 8-11

² <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4slQ6QSmIBEDzFEovLCuW0cqPuV%2f2dyNH9MACbemkb%2bIRCiK128wF7FQEsVHIK%2fO3NGOJKFwgNmQui%2fk9xAhNmtQ7T%2bYVLSUKHEjwNe%2fc2QmIKU5cUJn7P%2bMISrif>
not 5-6 samt 9-10

civilsamhället har efterfrågat en MR-institution med möjligheter för enskilda att få sina rättigheter prövade. civilsamhällets uppfattning om detta redovisas bl.a. i betänkandet på ”ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter”. Så länge förslaget inte innehåller något som innebär att skyddet för mänskliga rättigheter stärks för den enskilde så utgår inte utredningen från det som såväl FN, Europarådet och civilsamhället har efterfrågat. Förslaget är således inte tillräckligt.

Förslaget missar inte bara målet. Byrån har förstått det som om att en majoritet av remissinstanserna trots allt kommer tillstyrka förslaget med resonemanget att det är bättre att få en ofullständig MR-institution än ingen MR-institution. Byrån ser det inte så. Med inrättandet av en MR-institution kommer förhoppningar hos allmänheten om att individens mänskliga rättigheter därmed stärks. Redan nu ser vi uttryck för detta. När dessa förhoppningar grusas kommer det ha en skadlig inverkan på allmänhetens förtroende för det allmänna. Något vi redan ser inom diskrimineringsrätten då DO, statens garant för ett diskrimineringsskydd, inte motsvarar allmänhetens förhoppningar.

Utredningen anger, utan att ha tittat på denna möjlighet på djupet, att en klagomålsfunktion hos MR-institutionen inte är lämplig eller möjlig. Byrån anser att analysen och slutsatsen bör underkännas så länge den inte utretts tillfredställande.

Det övergripande ansvaret att främja mänskliga rättigheter

Sverige har en rad myndigheter som verkar för mänskliga rättigheter och med främjandeansvar. Se t.ex. DO, BO och MFD. Trots dessa exempel kan byrån konstatera att diskrimineringsskyddet har stora brister både vad gäller brister i lagstiftningen och i att säkerställa att lagstiftningen följs. Vi kan även konstatera att barnkonventionen inte fått det genomslag man efterfrågat varpå barnkonventionen nu ska göras till svensk lag. Till sist kan vi också konstatera att trots MFD:s uppdrag och arbete så har rättigheter för personer med funktionsnedsättning i vissa delar försämrats snarare än förbättrats. På samtliga områden har Sverige även fått såväl internationell som inhemsk kritik.

Byrån anser inte att utredaren har presenterat ett tillräckligt genomtänkt förslag för att övertyga oss om att den föreslagna MR-institutionen skulle lyckas bättre med sitt uppdrag än andra redan befintliga myndigheter med främjandeuppdrag. Institutionen kommer inte heller innebära ett förstärkt eller mer effektivt skydd för den enskildes mänskliga rättigheter.

Utöver dessa synpunkter vill Byrån hänvisa till MR-nätverkets synpunkter.

För byråns räkning

Anna Quarnström, jurist